

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
415-25/23
Београд

дел. бр. 9659 датум: 24. април 2023. год.

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

ПРАЋЕЊЕ ПОСТУПАЊА ПРЕМА МИГРАНТИМА / ТРАЖИОЦИМА АЗИЛА

Извештај о посети Аеродрому "Константин Велики" Ниш

Београд, април 2023. године

САДРЖАЈ

1.	УВОД	3
1.1.	МАНДАТ НПМ	3
1.2.	ПОДАЦИ О ПОСЕТИ.....	4
1.2.1.	ОПШТИ ПОДАЦИ.....	4
1.2.2.	ТОК ПОСЕТЕ	4
1.2.3.	САРАДЊА СА НПМ	4
2.	УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ	5
2.1.	ОДБИЈАЊЕ УЛАСКА У ЗЕМЉУ.....	5
2.2.	ТРАЖИОЦИ АЗИЛА.....	6
2.3.	ПОВРАТАК СТРАНАЦА	10
2.3.1.	ДОБРОВОЉНИ ПОВРАТАК	10
2.3.2.	ПРИНУДНИ ПОВРАТАК.....	10
2.4.	ЛИШЕЊЕ СЛОБОДЕ.....	10
2.4.1.	ЗАДРЖАВАЊЕ.....	10
2.4.2.	СМЕШТАЈ У ПРОСТОРИЈЕ НА АЕРОДРОМУ	11
2.4.3.	БОРАВАК У ПРИХВАТИЛИШТУ ЗА СТРАНЦЕ	17
2.5.	ЗАШТИТА ОД ЗЛОСТАВЉАЊА.....	18

1. УВОД

1.1. МАНДАТ НПМ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамом разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају. По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног јавног позива,³ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ и то: Комитет правника за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Центар за интеграцију младих, Хелсиншки одбор за људска права у Србији, Одбор за људска права Ваљево и КликАктив – Центар за развој социјалних политика.

¹ "Сл. лист СЦГ – Међ. уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС – Међ. уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. год.

³ "Службени гласник РС", бр. 82/22.

1.2. ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

1.2.1. ОПШТИ ПОДАЦИ

УСТАНОВЕ	Станица граничне полиције Ниш - Аеродром Аеродром "Константин Велики" Ниш
ВРЕМЕ	7. април 2023. године
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана, у сарадњи са удружењем Центар за интеграцију младих
ВРСТА	Редовна
НАЈАВА	Посета је ненајављена
ТИМ	Марко Анојчић, <i>Заштитник грађана/Одељење НПМ</i> Лазар Милошевић, <i>Центар за интеграцију младих</i>

1.2.2. ТОК ПОСЕТЕ

Тим НПМ је посету започео у просторијама СГП Ниш – Аеродром, где су од полицијских службеника добијене информације о поступању према странцима којима је одбијен улазак у земљу, тражиоцима азила, повратку странаца, задржавању лица и употреби средстава принуде и извршио увид у релевантну документацију. Потом је тим обишао просторије за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу и од обезбеђења Аеродрома "Константин Велики" добио додатне информације о поступању према њима. НПМ није затекао странце у овим просторијама.

1.2.3. САРАДЊА СА НПМ

Полицијски службеници и службеници аеродромског обезбеђења су остварили пуну сарадњу са тимом НПМ, омогућивши му да несметано обави своју дужност. Службеници су показали кооперативност, пружили све тражене информације, омогућили приступ и фотографисање просторија, као и увид у и фотокопирање тражене документације.

2. УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ

2.1. ОДБИЈАЊЕ УЛАСКА У ЗЕМЉУ

Током 2022. године одбијен је улазак у Републику Србију за укупно 231 странаца, у највећем броју због постојања оправдане сумње да боравак неће користити у намеравању сврху (чл. 15. ст. 1. т. 12. Закона о странцима) – 187 странаца, у мањем броју због немања важеће путне исправе или визе, уколико је потребна (чл. 15. ст. 1. т. 1. Закона о странцима) – 38 странаца, од тога 34 због немања важеће визе. Одбијен је улазак за 13 малолетника и сви су били у пратњи одраслих чланова породице. Највише је било држављана Републике Турске – 141, у мањем броју држављана Републике Тунис – 28, Републике Индонезије – 11 и Републике Индије – 9, док из осталих земаља држављанства појединачно у знатно мањем броју.

Узраст и пол странаца којима је одбијен улазак у земљу

пунолетни мушки	пунолетни женски	малолетни мушки	малолетни женски
199	19	7	6

Држављанство странаца којима је одбијен улазак у земљу

Турска	Тунис	Индонезија	Индија	Никарагва
141	28	11	9	3
Туркменистан, Немачка, Иран, Бурунди	Аустрија, Грузија, Црна Гора, Монголија, Кина, ⁴ Малезија	Без држављанства и са путним (<i>travel</i>) документима		
по 2	по 1	25		

Разлог одбијања уласка у земљу

оправдана сумња да боравак неће користити у намеравању сврху	немање визе	немање важеће путне исправе	на снази заштитна мера удаљења, мера безбедности протеривања странца, односно забрана уласка	остало
187	34	4	2	4

Странцима се приликом одбијања уласка издаје двојезична одлука, на српском и енглеском језику, у коју се уносе разлози за одбијање уласка и поука о праву на жалбу против одлуке. Жалби није било. Прегледом документације о одбијању уласка утврђено је да су странци потписом потврђивали пријем одлуке и да се уз одлуке прилажу извештаји полицијских службеника о догађају, у којима су поред околности одбијања уласка описане и околности повратка странаца (време, дестинација и слично).

Иако је Аеродром међународни, и даље нема транзитног простора, па се дешава да допутују странци који су очекивали да ће моћи да преседну на лет за другу дестинацију,

⁴ Путне исправе Републике Кине, чију независност Република Србија не признаје.

без уласка у Републику Србију. У тим ситуацијама њима се, ако не испуњавају услове за улазак у земљу, одбија улазак и уручује одлука о томе, али их аеродромско обезбеђење спроводи до излаза за одласке како би могли да наставе путовање. Овде се често ради о држављанима земаља Европске уније или трећих земаља са путним документима који путују у земље Европске уније из Истанбула, односно на Аеродрому су само у транзитну и истовремено испуњавају услове за улазак у државу дестинације.

На Аеродрому су у току били радови на проширењу капацитета, након чега ће доћи до измене распореда излаза за доласке и одласке и обављања граничне контроле.

Са странцима се комуницира на енглеском језику. Странци којима се одбија улазак и више полицијских службеника знају енглески језик и према службеним наводима није до сада било проблема у комуникацији.

Против превозника који доведу странца који не поседује важећу путну или другу исправу у коју је унета виза или одобрење боравка се подносе прекршајне пријаве због прекршаја из члана 119. Закона о странцима. Ранији проблеми у прекршајном поступку против страних авио компанија које имају огранак у Републици Србији су и даље присутни, због тумачења поступајућег суда да огранак нема својство правног лица и да у правном промету иступа у име и за рачун привредног друштва. Ипак, у последњим пријавама подносилац – СГП Ниш – Аеродром је означавао и одговорно лице - резидента и додатно аргументовао зашто огранак има правну природу пословне јединице, те се чека исход ових поступака.

2.2. ТРАЖИОЦИ АЗИЛА

Два држављанина Републике Бурунди, којима је током 2022. године одбијен улазак у земљу због постојања оправдане сумње да боравак неће користити у намеравању сврху, су изразили намеру да траже азил у Републици Србији. Они су регистровани у Полицијској управи у Нишу, с обзиром да СГП Ниш – Аеродром и даље није обезбеђена опрема за регистрацију и упућени да се јаве у центре под надлежношћу Комесаријата за избеглице и миграције.

Током 2023. године 7 страних држављана је указало на страх од повратка због евентуалних проблема које би у земљама повратка могли да имају. Ради се о држављанима Исламске Републике Иран (у једној групи отац, мајка и малолетна ћерка, у другој отац и малолетна ћерка) и држављанину Републике Турске (пунолетни мушкарац). Свима њима је иницијално одбијен улазак у земљу због поседовања фалсификоване путне исправе и након обавештавања и консултације са јавним тужилаштвом, смештени су у просторије за странце којима је одбијен улазак у земљу, где је требало да сачекају на лет који би их вратио на дестинацију из које су дошли. По редовној процедури, о околности да постоји сумња да су покушали да са фалсификованим исправама уђу у земљу би биле обавештене власти земље у коју се враћају, ради евентуалног кривичног гоњења. Ипак, према доступној документацији, они су овде провели 3 – 4 дана и приликом извођења из просторија ради укрцавања на лет одбили су да крену указујући на проблеме у земљи у коју би били враћени, а један странац је уз то, помоћу апликације за превођење на мобилном телефону, изразио и намеру да тражи азил у Републици Србији. Они нису приморани да се укрцају на лет, већ је против њих након нове консултације са јавним тужилаштвом покренут

кривични поступак због кривичног дела фалсификовање исправе из чл. 355. Кривичног законика, одређено им је задржавање у кривичном поступку и спроведени су у Казнено-поправни завод у Нишу. Задржавање је кратко трајало, убрзо су саслушани и одређен им је притвор, а након неколико дана закључили су споразуме о признању кривичног дела, које је суд прихватио па су осуђени на условну казну затвора (запређена 1 година, условно 3 године) и меру безбедности протеривања странаца из земље (5 година). СГП Ниш – Аеродром још нема података о исходу кривичног поступка за другу групу иранских држављана. Током лишења слободе родитеља, деца су уз помоћ центра за социјални рад била смештена у хранитељским породицама. Нико од њих није регистрован да је изразио намеру да тражи азил.

Некажњавање за незаконит улазак или боравак је једно од начела поступка азила, које је предвиђено како домаћим,⁵ тако и међународним прописима.⁶ Принцип некажњавања се тумачи тако да се, пре свега, прекршајни поступак не покреће, а у случају да је већ покренут би требало да се оконча тако што подносилац захтева за покретање прекршајног поступка од истог одустане. Уколико је поступак покренут, па се испостави да су испуњени услови за примену начела некажњавања, поступак ће се окончати решењем о обустави или ослобађајућом пресудом. Како је у пракси уочено да полиција није у потпуности препознала своју обавезу да поштује начело некажњавања у фази преиспитивања разлога за подношење захтева за покретање прекршајног поступка, то је задатак суда да обезбеди поштовање овог начела, односно примену закона. Један од циљева Конвенције о статусу избеглица је да се избеглице, као угрожена лица, не излажу додатним напорима и патњама које може да проузрокује и вођење кривичног или прекршајног поступка. Начело некажњавања може бити у пракси примењено и у кривичним поступцима који се воде због кривичног дела фалсификовање исправе уколико је странац у потреби за међународном заштитом у Србију ушао са фалсификованом путном исправом.⁷

Као што се види, постоје схватања да се принцип некажњавања може применити и у кривичном поступку, па и конкретно за кривично дело фалсификовање исправе из чл. 355. Кривичног законика, у ком случају релевантне одлуке доносе јавно тужилаштво и поступајући суд. Ипак, без обзира на то, странци који указују на страх од прогона или озбиљног кршења права у земљама из којих су дошли би требало да буду поучени о могућности да затраже азил у Републици Србији и све који су изразили такву намеру би требало регистровати и поучити о процедури која се на њих примењује и правима која имају. Питање вођења кривичног поступка и утврђивања кривичне одговорности је одвојено и не утиче на приступ поступку азила: у редовним околностима овакав странац се упућује да се у року од 72 сата јави у центар за азил или у други објект који је одређен

⁵ Закон о азилу и привременој заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/18), чл. 8.

⁶ У области избегличког права: Конвенција Уједињених нација о статусу избеглица, ратификована Уредбом ("Сл. лист ФНРЈ – Међ. уговори и други споразуми", бр. 7/60), чл. 31. ст. 1. Овај принцип је препознат и у другим областима заштите одређених угрожених група: Конвенција Савета Европе о борби против трговине људима, ратификована Законом ("Сл. гласник РС – Међ. уговори", бр. 19/09), чл. 26.

⁷ Р. Драгичевић Дичић, М. Вуковић Станковић, Л. Петровић, "Примена начела некажњавања избеглица у прекршајном поступку", Београдски центар за људска права, Београд, 2016, стр. 17. Доступно на: <https://www.bgcentar.org.rs/bgcentar/wp-content/uploads/2016/11/Primena-nacela-nekaznjavanja-izbeglica-u-prekrsajnom-postupku-sa-koricama.pdf> (приступљено 18. априла 2023. год.)

за смештај тражилаца, али одређивање задржавања и мере притвора су свакако оправдани разлози за не јављање у центар у том року.⁸

1.

ПРЕПОРУКА

Станица граничне полиције Ниш – Аеродром ће све странце који указују на страх од прогона или озбиљног кршења права у земљи у коју би требало да се врате након што им је одбијен улазак у Републику Србију поучити о могућности да затраже азил у Републици Србији и све странце који су изразили такву намеру ће регистровати и поучити о процедури која се на њих примењује и правима која имају.

РАЗЛОЗИ

Право на уточиште, односно статус избеглице одобрава се тражиоцу који се налази изван државе свог порекла или државе уобичајеног боравишта, а оправдано страхује од прогона због своје расе, пола, језика, вероисповести, националне припадности, припадности одређеној друштвеној групи или политичког уверења, а због чега не може или не жели да прихвати заштиту те државе.

Супсидијарна заштита одобрава се тражиоцу који не испуњава услове за одобрење права на уточиште из члана 24. овог закона ако постоје оправдани разлози који указују да ће се повратком у државу порекла или државу уобичајеног боравишта суочити са стварним ризиком од трпљења озбиљне неправде и који није у могућности или због таквог ризика не жели да прихвати заштиту те државе.

Озбиљном неправдом сматра се претња смртном казном или погубљењем, мучењем, нечовечним или понижавајућим поступањем или кажњавањем, као и озбиљна и индивидуална претња по живот изазвана насиљем општих размера у ситуацијама међународног или унутрашњег оружаног сукоба.

Приликом граничне контроле на уласку у Републику Србију или на територији Републике Србије, странац може усменим или писменим путем, пред овлашћеним полицијским службеником Министарства изразити намеру да поднесе захтев за азил.

Странац који је изразио намеру да поднесе захтев за азил у складу са ставом 1. овог члана се одмах након што је изразио ту намеру региструје и упућује у центар за азил или у други објекат који је одређен за смештај тражилаца, у који се мора јавити у року од 72 сата од момента када му је издата потврда о регистрацији.⁹

Упркос препоруци коју је НПМ упутио Министарству унутрашњих послова још 2020. године да предузме мере како би у СГП Ниш – Аеродром могла да се обави регистрација странаца који су изразили намеру да поднесу захтев за азил,¹⁰ опрема још увек није обезбеђена. Тада је НПМ обавештен да Управа граничне полиције у сарадњи са Сектором за аналитику, телекомуникације и технолошки развој Министарства покушава да изнађе одговарајуће решење по питању техничких могућности и набавке потребне опреме за регистрацију странаца, као и да је упућен допис Аеродрому како би као оператер

⁸ Закон о азилу и привременој заштити, чл. 35. ст. 13.

⁹ Закон о азилу и привременој заштити, чл. 24, 25. и 35. ст. 1. и 3.

¹⁰ Извештај НПМ о посети Станици граничне полиције Ниш и Аеродрому "Константин Велики", бр. 415-83/19 од 27. марта 2020. год.

обезбедио адекватну просторију у коју би се могла сместити ова опрема.¹¹ У Извештају о претходној посети, која је обављена 2021. године, НПМ је констатовао да СГП Ниш – Аеродром и даље нема могућност да региструје странце и затражио од Министарства унутрашњих послова више информација о корацима који су у међувремену предузети ради поступања по овој препоруци.¹² Министарство је тада обавестило НПМ да је у току реализација опреме предвиђене за обављање регистрације од стране Високог комесаријата Уједињених нација за избеглице (УНХЦР) и да су у току радови на реконструкцији Аеродрома, након чега ће се створити сви неопходни капацитети за несметано функционисање свих служби на аеродрому.¹³

НПМ још једном указује на потребу да се као приоритет СГП Ниш – Аеродром обезбеде услови за регистрацију странаца који су изразили намеру да поднесу захтев за азил. Поред чињенице да би се на овај начин омогућила регистрација у складу са прописима који уређују ово питање, ово би олакшало и посао полицијским службеницима СГП Ниш – Аеродром и ефикаснији приступ странцима поступку азила, с обзиром да се сада они морају транспортовати до ПУ Ниш како би се тамо обавила регистрација. Истовремено, за разлику од претходних посета, када су сви летови имали дестинације у државама чланицама Европске уније и Швајцарској Конфедерацији, сада Аеродром "Константин Велики" прима и путнике из земаља које генеришу или које су транспортне везе са земљама које генеришу тзв. *prima facie* избеглице. Због свега наведеног, НПМ понавља ову препоруку.

2.

УТВРЂЕНО

У Станици граничне полиције Ниш – Аеродром нема могућности да се обави регистрација странаца који су изразили намеру да поднесу захтев за азил.

РАЗЛОЗИ

Приликом граничне контроле на уласку у Републику Србију или на територији Републике Србије, странац може усменим или писменим путем, пред овлашћеним полицијским службеником Министарства изразити намеру да поднесе захтев за азил.

Странац који је изразио намеру да поднесе захтев за азил у складу са ставом 1. овог члана се одмах након што је изразио ту намеру региструје и упућује у центар за азил или у други објект који је одређен за смештај тражилаца, у који се мора јавити у року од 72 сата од момента када му је издата потврда о регистрацији.¹⁴

Ако странац изрази намеру да поднесе захтев за азил на граничном прелазу, региструје се у просторијама станице граничне полиције од стране овлашћеног полицијског службеника те станице граничне полиције у складу са поступком из члана 2. овог правилника.¹⁵

¹¹ Акт Одељења за обраду података, притужбе и сарадњу са независним телима бр. 072/3-83/20-5 од 24. августа 2020. год, у чијем прилогу је достављен акт Управе граничне полиције бр. 28-244/20-5 од 20. августа 2020. год.

¹² Извештај НПМ о посети Аеродрому "Константин Велики", бр. 415-21/21 од 24. марта 2021. год.

¹³ Акт Одељења за обраду података, притужбе и сарадњу са независним телима бр. 072/3-53/21-3 од 14. јула 2021. год, у чијем прилогу је достављен акт Управе граничне полиције бр. 28-306/21-3 од 13. априла 2021. год.

¹⁴ Закон о азилу и привременој заштити, чл. 35. ст. 1. и 3.

¹⁵ Правилник о начину и поступку регистрације и изгледу и садржини потврде о регистрацији странца који је изразио намеру да поднесе захтев за азил ("Сл. гласник РС", бр. 42/18), чл. 3. ст. 3.

ПРЕПОРУКА

Министарство унутрашњих послова ће у Станици граничне полиције Ниш – Аеродром обезбедити услове за регистрацију странаца који су изразили намеру да поднесу захтев за азил.

2.3. ПОВРАТАК СТРАНАЦА

2.3.1. ДОБРОВОЉНИ ПОВРАТАК

Странци којима је одбијен улазак у земљу имају могућност да се врате у земљу из које су дошли, у ком случају превоз обавља авио превозник који их је довео, или да оду на другу дестинацију на коју желе и за коју испуњавају услове за улазак. Уколико је лет ускоро, странци се спроводе до излаза за одласке, у супротном се смештају у за то намењену просторију на Аеродрому.

Као што је раније наведено, одређени број странаца којима је одбијен улазак у земљу нису ни намеравали да уђу у Републику Србију већ су само у транзиту.¹⁶

2.3.2. ПРИНУДНИ ПОВРАТАК

Принудна удаљења нису обављана преко овог Аеродрома.

Према странцима који су одбијали да отпутују није примењивана принуда, већ су, као што је раније описано, пуштени на територију Републике Србије ради кривичног, односно поступка азила.¹⁷

2.4. ЛИШЕЊЕ СЛОБОДЕ

2.4.1. ЗАДРЖАВАЊЕ

СГП Ниш – Аеродром нема просторију за задржавање, па се лица којима је одређено задржавање спроводе у Казнено-поправни завод у Нишу, уколико је задржавање у кривичном поступку, односно у седиште Полицијске управе у Нишу, уколико се ради о задржавањима по другим законским основима.

У претходном периоду је одређивано задржавање лица у кривичном поступку: 3 задржавања у 2022. години и 4 у 2023. години. Прегледом документације о задржавању уочено је да су лица поучена о правима усмено и писмено, да су коришћене услуге преводилаца када је то било потребно, да је донето и уручено им решење о задржавању са поуком о праву на жалбу и да су имали браниоца, са којим су имали могућност да се консултују у приватности. У појединим предметима је уочено да образац - обавештење о правима није одговарајући јер садржи информације из члана 294. Законика о кривичном поступку, који уређује поступак задржавања лица, али не и листу права задржаног, за шта је добијено образложење да су у том тренутку ови обрасци штампани у ПУ Ниш и да је та

¹⁶ Више о томе у Поглављу 2.1. Одбијање уласка у земљу.

¹⁷ Више о томе у Поглављу 2.2. Тражиоци азила.

пракса промењена па сада СГП Ниш – Аеродром има могућност да приступи и одтштампа формуларе из јединственог информационог система. **НПМ скреће пажњу на наведено како би у будућем раду сва задржана лица била на правилан начин обавештена о својим правима, односно како би поред усменог обавештавања добила и писмено обавештење, које ће садржати листу права задржаног.**

О току задржавања се воде записници, у које су уписиване информације од значаја за остваривање права – обавештење блиске особе о лишењу слободе, приступ и комуникација са браниоцем, лекарска помоћ и слично. У случајевима задржавања која су трајала дуже од неколико сати уписани су обиласци задржаних лица од стране полицијских службеника и обедовање, у складу са режимом Одељења притвора КПЗ Ниш.

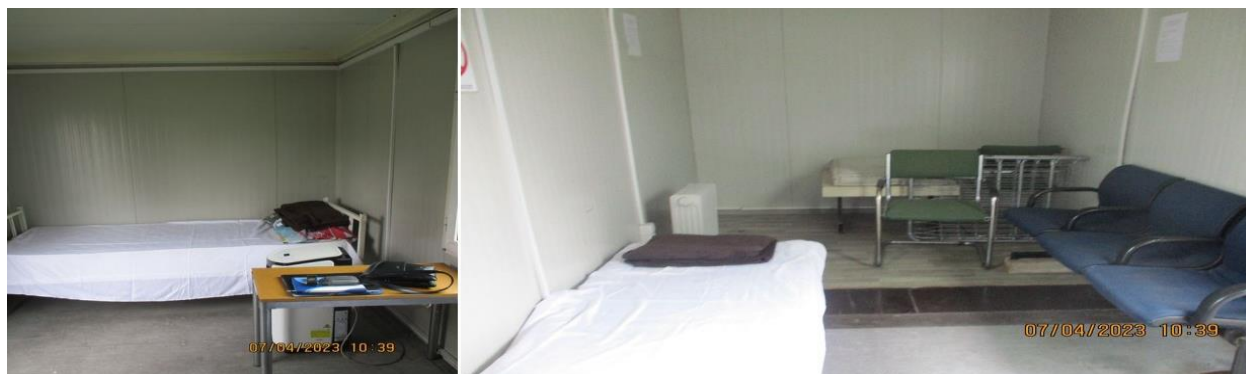
2.4.2. СМЕШТАЈ У ПРОСТОРИЈЕ НА АЕРОДРОМУ

Странци који дуже морају да чекају на лет се смештају у за то намењене просторије на Аеродрому, у зони Аеродрома у којој је забрањено кретање неовлашћеним лицима. За разлику од претходних посета, сада су у употреби три просторије – контејнера за становање. У два контејнера постоје тоалети, а странци који су смештени у трећем се по потреби изводе у службене тоалете. Овај контејнер се користи само ако нема места у другим.

Током боравка у просторијама, надзор и поступање према странцима обавља аеродромско обезбеђење, а полицијски службеници их повремено обилазе. Аеродромско обезбеђење се налази у објекту који је у непосредној близини просторија, они имају сталан визуелни надзор над просторијама – контејнерима и странци се за све што им је потребно обраћају службеницима обезбеђења који су ту стално присутни.

Све просторије су затечене чисте и проветрене, са задовољавајућим условима у њима за краћи боравак. Мањи недостаци у свакој од њих су описани у тексту испод.

Просторија која је била у употреби приликом претходних посета НПМ се сада ређе користи, само уколико су преостале две пуне. Она је површине око 15 m² и њој су се у тренутку посете налазили два кревета, са комплетном постељином, један кревет који је размонтиран, неколико столица, сто, радијатор и клима уређај. На зидовима просторије су истакнута обавештења о пружаоцима правне помоћи.

Вештачко осветљење није радило, а у овој просторији више нема тастера за позивање службеника, који је био постављен по препоруци НПМ која је упућена након прве посете Аеродрому.

Први од два нова контејнера се састоји од дела за спавање, површине око 11 m² и тоалета површине око 4 m². Располаже са 5 лежајева: два кревета на спрат и један монтажни лежај, који су комплетно опремљени постељином. Прозори се могу отворити и омогућавају довољан доток природне светлости и свежег ваздуха. У просторију су уграђени радијатор и клима уређај, вештачко осветљење је довољне јачине и постављен је тастер за позивање службеника. Овде нису истакнуте информације о пружаоцима правне помоћи.

Тоалет је комплетно опремљен – wc шоља са испирачем, лавабо и туш кабина са завесом. Овде је такође постављен један радијатор и има један прозор. Од средстава за одржавање личне хигијене уочен је сапун. Није било топле воде.

Трећа просторија, односно други нови контејнер, се такође састоји од дела за спавање, површине око 9 m² и тоалета површине око 5 m². Опремљена је са три лежаја - један кревет на спрат и један монтажни лежај, са комплетном постељином, постављени су радијатори, по један у соби и тоалету и клима уређај. Прозори омогућавају проветравање и довољан доток природног светла, вештачко осветљење је такође одговарајуће. Тоалет је комплетно опремљен: wc шоља са испирачем, лавабо са сапуном, туш кабина са завесом. Тоалет има један мањи прозор и у њему је била доступна топла вода. У овој просторији нема тастера за позивање службеника обезбеђења нити информација о пружаоцима правне помоћи.

3.

УТВРЂЕНО

У просторијама за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу на Аеродрому "Константин Велики" постоје недостаци у погледу услова за боравак:

- у две просторије нема тастера за позивање службеника,
- у две просторије нема информација о пружаоцима правне помоћи,
- у једној просторији нема топле воде,
- у једној просторији не ради вештачко осветљење.

РАЗЛОЗИ

Ти центри би требали имати адекватно осветљење (укључујући дневно светло), вентилацију и грејање.

Звона са алармом треба поставити у свим притворским просторијама у којима особље није стално присутно.

Сва притворена лица требају имати приступ тушу и топлој води.¹⁸

Током контролне посете међународном Аеродрому Загреб, делегацији је речено да су страни држављани којима је одбијен улазак у Хрватску и који ће ускоро бити депортовани, наставили да буду затворени у аеродромском транзитном салону, чак и преко ноћи. Истовремено, годину дана раније отворен је нови објекат предвиђен за смештај тражилаца азила до 48 сати, иако је делегација обавештена да тамо још увек није смештен ниједан тражилац азила. Овај објекат се састојао од собе површине 21 м², са два кревета на спрат са душецима, системом грејања и добрим приступом природном и вештачком осветљењу. **Међутим, није постојао систем позивног звона.**

ЦПТ позива хрватске власти да осигурају да се страним држављанима којима је одбијен улазак на хрватску територију на међународном Аеродрому Загреб осигурају прихватљиви услови док чекају на депортацију.¹⁹

Објекат за задржавање странаца у Њирбатору потпуно је обновљен и поново отворен 2005. године, поред некадашњег објекта који је ЦПТ посетио 1999 године. Заузимао је троспратну зграду, од којих су два спрата била резервисана за притворски простор (приземље спрат за жене и први спрат за мушкарце). Са службеним капацитетом од 169 (136 мушкараца и 33 жене), у време посете установа је смештала 53 особе (52 мушкараца и 1 жена).

Собе затвореника нудиле су одговарајући простор за број особа које су предвиђене за смештај (нпр. собе величине 16 м² имале су два или три кревета, а собе величине 24 м² пет кревета). Поред кревета, опрема се састојала од стола, столица, полица и преградног тоалета. Такође је постојао заједнички / трпезаријски простор и туш кабина на сваком спрату. Ипак, у просторијама заточеника није било ормарића, због чега је већина њих личне ствари држала у врећама на поду.

Даље, собе нису биле опремљене звоном; овај недостатак треба отклонити.

Укратко, материјални услови притвора у целини су били задовољавајући. Имајући то у виду, због чињенице да су страни држављани били затворени у својим собама већину времена и због дизајна објекта који је био фокусиран на безбедност, а не на држање страних држављана, смештајни простори су имали затворску атмосферу.²⁰

Требало би договорити начине на које притворени нерегуларни мигранти могу консултовати адвоката или лекара на сталној основи, како могу примити посете представника НВО-а, чланова фамилије или других особа по властитом избору, те остварити телефонски контакт са њима.²¹

У светлу запажања делегације на лицу места, ЦПТ сматра да треба нагласити да задатак утврђивања да ли је новопримљени путник тражитељ азила или илегални имигрант може бити деликатан и сложен. То би требало да обаве посебно обучени службеници који имају и сензибилитет и такт да ефикасно комуницирају са страним држављанима, од којих би неки

¹⁸ Информативни документ ЦПТ: Имиграциони притвор, СРТ/Inf(2017)3, Поглавље 4. Одговарајући материјални услови за дуже боравке (преко 24 часа).

¹⁹ Хрватска: Посета ЦПТ 2007. год, СРТ/Inf(2008)29, пар. 30.

²⁰ Мађарска: Посета ЦПТ 2009. год, СРТ/Inf(2010)16, пар. 40.

²¹ Информативни документ ЦПТ: Имиграциони притвор, Поглавље 2. Механизми заштите током притвора.

могли бити у значајној невољи. Надаље, релевантне информације требају бити доступне на различитим језицима и, ако је потребно, треба осигурати приступ тумачима.

ЦПТ препоручује да се рад Имиграционе службе на аеродрому Шенон преиспита у светлу горе наведених напомена.

Надаље, Комитет жели да добије информације о практичним аранжманима који постоје како би се осигурало да се особе не врате у земље у којима су изложене ризику од мучења или нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања.²²

ПРЕПОРУКА

Аеродром "Константин Велики" ће обезбедити да у свим просторијама за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу:

- буду постављени тастери за позивање службеника,
- буду истакнуте информације о пружаоцима правне помоћи,
- буде доступна топла вода, уколико просторија располаже са тоалетом,
- буде исправно вештачко осветљење.

Исхрана се странцима обезбеђује из аеродромског ресторана, о трошку Аеродрома. Свакодневно се обезбеђује један комплетан оброк за ручак и мањи оброци за доручак и вечеру. Пијаћа вода је доступна у просторијама за смештај или у флашама, за странце који су смештени у просторији без тоалета.

Просторије су закључане током боравка странаца у њима. Странци по правилу могу редовно да бораве на свежем ваздуху, испред просторија, али је уочено да се дешавало да неким данима ово није омогућено. Како је то тиму НПМ објашњено, до овога долази када је у просторијама више странаца или када нема довољно аеродромског обезбеђења које би осигурало безбедност током боравка на свежем ваздуху. Ипак, стандарди предвиђају обавезу да се сваком лицу обезбеди минимум један сат боравка на свежем ваздуху дневно, а недостатак службеника обезбеђења може бити надомешћен обезбеђивањем ограђеног простора.

4.

УТВРЂЕНО

Станцима који су смештени у просторијама за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу на Аеродрому "Константин Велики" није омогућен редован боравак на свежем ваздуху.

РАЗЛОЗИ

Објекти за задржавање на месту уласка су често били неодговарајући, поготово за дужи боравак. Делегације ЦПТ су се у више наврата сусретале са особама које су данима биле држане у провизорним условима у аеродромским фоајеима. Таквим особама би требало обезбедити одговарајуће могућности за спавање, омогућити приступ сопственом пртљагу и прикладно опремљеним тоалетима и погодностима за прање, те дозволити да свакодневно обављају

²² Ирска: Посета ЦПТ 1993. год, СРТ/Inf(95)14, пар. 174.

физичку рекреацију на отвореном. Надаље, треба им обезбедити храну, те гарантовати медицинску негу, уколико је потребна.²³

Притворени нерегуларни мигранти би у принципу требали имати слободан приступ простору за шетњу на отвореном током целог дана (тј. знатно више од једног часа дневно) а простори за шетњу на отвореном требају бити одговарајуће опремљени (клубе, наткривени делови, итд.).²⁴

Није на ЦПТ да се упушта у питање зашто су многи људи дужни да проведу значајан број дана у посебној транзитној соби; међутим, сматра да је то питање које хитно морају размотрити релевантне власти.

ЦПТ жели нагласити да иако је посебна транзитна соба сасвим адекватна за привремено задржавање (тј. детенција од неколико сати), постојећи услови у детенцији нису прихватљиви за боравак дужи од 12 сати.

ЦПТ препоручује да се свима који су обавезни да остану у соби дуже од 12 сати:

- обезбеде одговарајућа средства за спавање (душеци, ћебад, итд.);
- **понуди најмање један сат вежбања на отвореном дневно;**
- одобри приступ њиховом пртљагу у сврху пресвлачења, итд.²⁵

Услови детенције били су погодни за боравак од неколико сати; међутим, за дужи период детенције били су прилично неадекватни. ЦПТ је напоменуто да су у току радови на опремању посебног простора за ову категорију страних држављана. Делегација је посетила просторије предвиђене за ту сврху, које су се налазиле у новом делу аеродрома. Показане су две собе, једна од око 40 м², намењена да служи као мушка спаваоница и једна од приближно 30 м² за жене. Међутим, није био у стању да установи њихове капацитете. Санитарни чворови (тоалети и тушеви) обезбеђени су у свакој спаваоници.

ЦПТ препоручује да кипарске власти дају висок приоритет довршавању нове транзитне зоне за стране држављане на аеродрому у Ларнаки.

Пре завршетка ових радова, ЦПТ препоручује да:

- особе које морају да преноће у транзитној зони буду снабдеване одговарајућом опремом за спавање (душеци и ћебад);
- **особе задржане више од неколико сати могу да користе један сат вежбања напољу дневно.**

Комитет такође жели да добије информације о планираном капацитету нових спаваоница, као и о просторијама за вежбање на отвореном, које су предвиђене.²⁶

Делегација је са задовољством приметила да особе којима је одбијен улазак на Исланд више нису задржане у транзитној зони Међународног аеродрома Кеблавик; уместо тога били су смештени у соби величине 16 м², која се налази у недавно проширеном ваздушном терминалу. Соба је имала добар приступ природној и вештачкој светлости, била је адекватно загрејана и опремљена са три кревета, столом, столицама и санитарнијама.

Међутим, особе задржане на аеродрому нису имале приступ вежбању на отвореном током боравка који је био до три дана. **ЦПТ препоручује да се свим особама којима је потребно да остану на аеродрому дуже време (24 сата или више) понуди бар један сат вежбања напољу дневно.**²⁷

²³ Стандарди ЦПТ: Страни држављани лишени слободе према законима о странцима, СРТ/Inf(97)10, пар. 26.

²⁴ Информативни документ ЦПТ: Имиграциони притвор, Поглавље 5. Отворени режим.

²⁵ Шпанија: Посета ЦПТ 1991. год, СРТ/Inf(96)9, пар. 83.

²⁶ Кипар: Посета ЦПТ 1992. год, СРТ/Inf(97)5, пар. 69.

²⁷ Исланд: Посета ЦПТ 2004. год, СРТ/Inf(2006)3, пар. 23.

У објектима у Будимпешти и Њирбатору страним држављанима понуђен је један сат вежбе на отвореном дневно. Таква могућност није постојала у складишту транзитне зоне аеродрома Ферихеђ.

У објекту за задржавање у Будимпешти, простор за вежбање на отвореном био је опремљен само клупама. Даље, страни држављани вођени су у лисицама на рукама из притворског простора у спољно двориште за вежбе јер није било безбедног прелаза између две области. Ова систематска пракса је несразмерна и самим тим неприхватљива. Примена лисица требала би бити изузетна мера, на основу појединачне процене ризика. Што се тиче објекта за задржавање Њирбатор, простор за вежбање на отвореном састојао се од великог путог простора окруженог високим зидом од опеке покривеног бодљикавом жицом.

ЦПТ препоручује да се предузму кораки да се:

- напусти систематска употреба лисица када се страни држављани воде у простор за вежбање на отвореном у објекту за задржавање у Будимпешти;
- осигура да страни држављани који се налазе у транзитној зони аеродрома Ферихеђ дуже од 24 сата имају могућност свакодневног вежбања на отвореном;
- снабду спољне просторе објекта у Будимпешти и Њирбатору спортском опремом, заштитом од неповољних временских прилика и (у случају Њирбатора) средствима за одмор.²⁸

ПРЕПОРУКА

Аеродром "Константин Велики" ће странцима који се налазе у просторијама за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу дуже од 24 сата омогућити редован боравак на свежем ваздуху у трајању од најмање 1 сат дневно.

Током боравака у овим просторијама, странцима се не одузимају личне ствари, укључујући ни мобилне телефоне. Изузетно, одузимају се предмети којима би могли да повреду себе или друге. Ипак, странци обично немају опасне предмете с обзиром да пролазе аеродромске безбедносне контроле. Прегледи странаца и њихових ствари се обављају на исти начин и процедури као и код осталих путника. У објекту који користи аеродромско обезбеђење се налазе скенер за ствари и скенер врата за особе.

Здравствена нега и заштита се пружа као и осталим путницима, позивањем Завода за хитну медицински помоћ Ниш.

У складу са препоруком НПМ, аеродромско обезбеђење води дневник у који се уписују подаци релевантни за боравак странаца у просторији: време почетка и краја боравака у просторији, о оброцима/исхрани, о пруженој здравственој заштити, о времену извођења из просторије и др.

2.4.3. БОРАВАК У ПРИХВАТИЛИШТУ ЗА СТРАНЦЕ

Током 2022. године, за укупно 21 странаца којима је одбијен улазак у земљу је одређен боравак у прихватилишту за странце и смештени су у Прихватилиште за странце у Димитровграду. Они су овде углавном 4 – 5 дана сачекали на повратни лет.

²⁸ Мађарска: Посета ЦПТ 2009. год, пар. 42.

Како је то тиму НПМ објашњено, до овога је дошло због тога што су капацитети на Аеродрому били попуњени и у једном тренутку већи број странаца је било потребно адекватно сместити док су чекали на лет који бих их вратио на дестинацију из које су дошли. На пример, 15 држављана Републике Турске је истог дана аутобусом превезено до Прихватилишта Димитровград.

У овом Прихватилишту странцима су обезбеђени смештај, исхрана о трошку Аеродрома, боравак на свежем ваздуху, услови за одржавање личне хигијене и друго. За сваког странца је донето решење о смештају у прихватилиште.²⁹

2.5. ЗАШТИТА ОД ЗЛОСТАВЉАЊА

Током 2022. и 2023. године није било притужби на поступање полицијских службеника.

Од почетка 2023. године до дана посете није било употребе средстава принуде, а током 2022. године принуда је употребљена два пута, оба пута физичка снага, према путницима који су на аеродрому реметили јавни ред и мир.

О употреби средстава принуде су сачињени извештаји на стандардизованим обрасцима. Документација садржи потпун опис догађаја, употребљених средстава принуде, имена полицијских службеника и друге битне чињенице. Уз извештаје су приложени и снимци видео надзора, који су прибављени од Аеродрома. Примена средстава је у оба случаја оцењена оправданом и правилном.

Као што је раније описано, било је странаца који су наводили да страхују од повратка због озбиљног кршења права у земљи у коју одлазе и њима је омогућен улазак у земљу ради кривичног, односно поступка азила.³⁰

²⁹ Више о условима и поступању према странцима у Прихватилишту за странце у Димитровграду у Извештају НПМ о посети овом прихватилишту, бр. 415-60/22 од 31. марта 2023. год.

³⁰ Више о томе у Поглављу 2.2. Тражиоци азила.